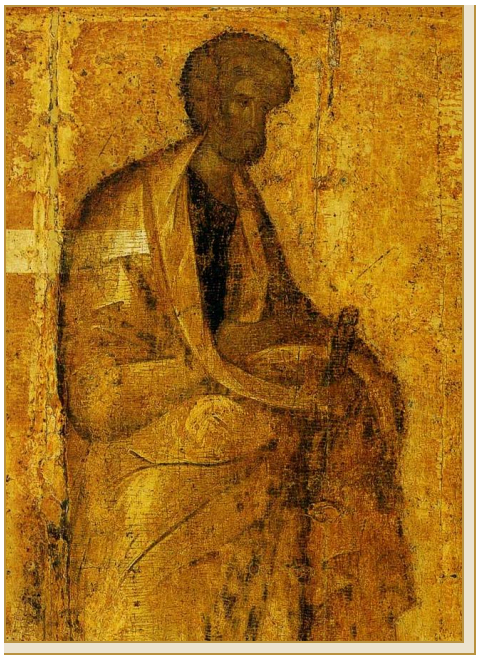

Ìtẹ̀léra Àwọn Aposteli

láti ọdọ̀ St. Peteru ní Antioku títí di òní

ní ìlà ti

Bíṣọ́ọ̀bù [*]

Garland F. Byers, Jr., J.D., D.D.[‡]

Bíṣọ́ọ̀bù sí Àwọn Orílẹ̀-èdè, lábẹ́ Àṣẹ Aposteli

1. St. Peteru, Aposteli àti Ajẹ́rìíkú [CO]

Kristi pè é ní nǹkan bí ọdún 30 Léyìn Kristi; bíṣọ́ọ̀bù àkọ́kọ́ ti Antioku a dárúkọ rẹ̀ nínú Ìwé Mímọ́: "ìwọ ni Peteru àti pé orí àpáta yìí ni èmi yóò kọ́ ìjọ mi lé" (Matiu 16:18); ní Antioku (Galatia 2:11)

Ìlà ìtẹ̀léra àwọn aposteli yìí nà láti ọdọ̀ Aposteli Peteru, ní nǹkan bí ọdún 30 Léyìn Kristi, títí di òní: ó jẹ́ ọdún 1,996 ní ọdún 2026.

Ìtẹ̀léra láti ọdọ̀ St. Peteru dé ọdọ̀ Cyril VIII, Baba Ńlá ti Antioku, tẹ̀lé àkọsílẹ̀ àwọn baba ńlá Antioku tí Ìjọ Antioku ń pa mọ́, àti láti ọdún 1724 àkọsílẹ̀ tí Ìjọ Kátólíìkì Melkite ti Giriki ń pa mọ́: àwọn àkọsílẹ̀ kan náà ni àwọn Ìjọ wònyí fi ń tọ ìtẹ̀léra àwọn aposteli tiwọn lọ títí dé ọdọ̀ St. Peteru, bíṣọ́ọ̀bù àkọ́kọ́ ti Antioku.

A ṣe ìyàsọ́tọ̀ sí ipò bíṣọ́ọ̀bù láti ọdọ̀ ẹnìkan sí ẹni tí ó tẹ̀lé e, nípasẹ̀ àwọn ìjọ tí a dárúkọ wọn nísàlẹ̀ yìí.

A tún ń bọlá fún àwọn bíṣọ́ọ̀bù kan nínú ìlà yìí gégé bí ẹni mímọ́. Àwọn àmì tí ó wà légbèé orúkọ wọn jẹ mọ́ ìwà mímọ́ ìgbésí ayé nìkan. Wọn kò ní í ṣe pẹ̀lú bí ìyàsọ́tọ̀ kankan ti tọ́ tó: ipò olúkúlùkù bíṣọ́ọ̀bù tí a kọ orúkọ rẹ̀ sílẹ̀ nínú ìtẹ̀léra náà dọ́gba pẹ̀lú ti àwọn yòókù, yálà a ń bọlá fún un gégé bí ẹni mímọ́ tàbí a kò bọlá fún un bẹ́ẹ̀.

St. Ẹni mímọ́: ẹni tí Ìjọ kan ń bọlá fún ní gbangba pé ó gbé ìgbésí ayé ìwà mímọ́ tí ó tayọ, pé ó sì wà lọ́dọ̀ Ọlọ́run nísinsin yìí, tí Ìjọ náà sì ń ṣe ìrántí rẹ̀ nínú kàlẹ́ńdà rẹ̀. Nínú Ìjọ ìjímìjí, ìyìn àwọn onígbàgbọ́ àti ti àwọn bíṣọ́ọ̀bù wọn ni a fi ń mọ àwọn

ẹni mímọ́; léyìn náà, nípa kíkéde wọn ní ẹni mímọ́ lọ́nà àṣẹ nínú Ìjọ Kátólíìkì ti Romu, àti nípa ṣíṣe wọ́n lógo nínú Ìjọ Orthodox ti Ìlà Oòrùn.

Ẹ.Ì. Ẹni Ìbùkún: nínú Ìjọ Kátólíìkì ti Romu, ẹni tí a ti kéde ní ẹni ìbùkún, ìgbésẹ̀ àṣẹ tí ó ń ṣáájú kíkéde ẹni náà ní ẹni mímọ́.

C Ìjọ Kátólíìkì ti Romu ń bọlá fún un gẹ́gẹ́ bí ẹni mímọ́ tàbí ẹni ìbùkún.

O Ìjọ Orthodox ti Ìlà Oòrùn ń bọlá fún un gẹ́gẹ́ bí ẹni mímọ́.

CO Ìjọ Kátólíìkì ti Romu àti Ìjọ Orthodox ti Ìlà Oòrùn méjèèjì ń bọlá fún un gẹ́gẹ́ bí ẹni mímọ́.

Pupa Ajẹ́rìíkú: ẹni tí ó fi ẹ̀mí rẹ̀ lélẹ̀ nítorí ìgbàgbọ́.

Àwọn Ìjọ kì í fìgbà gbogbo fohùn ṣọ̀kan lórí ẹni tí ó jẹ́ ẹni mímọ́. Ìjọ kan lè máa bọlá fún ẹni tí òmíràn kò bọlá fún, àwọn àmì náà sì ń fi Ìjọ tí ó ń bọlá fún olúkúlùkù wọn hàn.

Antioku

Ìtẹ́ Antioku, níbi tí "a sì kọ́kọ́ ti pe àwọn ọmọ-ẹ̀yìn ni "Kristiani."" (Ìṣe àwọn Aposteli 11:26), tí St. Peteru dá sílẹ̀ kí ó tó lọ sí Romu. Àwọn bíṣọ́ọ̀bù àti àwọn baba ńlá Antioku láti ọdọ̀ St. Evodius, ẹni tí ó rópò St. Peteru, dé ọdọ̀ Cyril V, gẹ́gẹ́ bí Ìjọ Antioku ti ń pa àkọsílẹ̀ wọn mọ́.

2. St. Evodius CO 53
3. St. Ignatius CO *Ajẹ́rìíkú* 68
4. Heron I 100
5. Cornelius 127
6. Heron II 151
7. St. Theophilus CO 169
8. Maximus I 188
9. St. Serapion CO 191
10. St. Asclepiades CO 212
11. Philetus 218
12. Zebinus 232
13. St. Babylas CO *Ajẹ́rìíkú* 240
14. Fabius 253
15. Demetrian 256
16. Amphilochius 263
17. Paul ti Samosata 267
18. Domnus I 270
19. Timaeus 273
20. Cyril 277
21. Tyrannion 299
22. Vitalius 308
23. St. Philogonius CO 314
24. Paulinus 324
25. St. Eustathius CO 325
26. Eulalius 332
27. Euphronius 333
28. Flacillus 334
29. Stephen I 341
30. Leontius 345
31. Eudoxius 350
32. St. Meletius CO 354
33. Anianus 357
34. Euzoius 360
35. Dorotheus 370
36. Paulinus II 371
37. Vitalius II 376
38. St. Flavian I CO 384
39. Porphyrius 404
40. Alexander 408

41. Theodotus 418
42. John I 427
43. Domnus II 443
44. Maximus II 450
45. Basil 459
46. Acacius 459
47. Martyrius 461
48. Peter Afọṣọ 465
49. Julian 466
50. John II 475
51. Stephen II 490
52. Stephen III 493
53. Calandion 495
54. John Codonatus 495
55. Palladius 497
56. Flavian II 505
57. Severus 513
58. Paul II 518
59. Euphrasius 521
60. St. Ephraim O 526
61. Domnus III 546
62. St. Anastasius I ará Sinai CO 561
63. St. Gregory CO 571
64. St. Anastasius II CO *Ajẹ́rìíkú* 599
65. Gregory II 610
66. Anastasius III 620
67. Macedonius 628
68. George I 640
69. Macarius 656
70. Theophanes 681
71. Sebastian 687
72. George II 690
73. Alexander II 695
74. Stephen IV 742
75. Theophylact 748
76. Theodore 767
77. John IV 797
78. Job 810
79. Nicholas 826
80. Simeon 834
81. Elias 840
82. Theodosius 852
83. Nicholas II 860
84. Michael 879
85. Zacharias 890
86. George III 902
87. Job II 917
88. Eustratius 939
89. Christopher 960
90. Theodore II 966
91. Agapius 977
92. John V 995
93. Nicholas III 1000
94. Elias II 1003
95. George Lascaris 1010
96. Macarius Oníwà Rere 1015
97. Eleutherius 1023
98. Peter III 1028
99. John VI 1051
100. Aemilian 1062
101. Theodosius II 1075
102. Nicephorus 1084
103. John VII 1090
104. John IX 1155
105. Euthymius 1159
106. Macarius II 1164
107. Athanasius 1166
108. Theodosius III 1180

109. Elias III 1182
110. Christopher II 1184
111. Theodore IV (Balsamon) 1185
112. Joachim 1199
113. Dorotheus 1219
114. Simeon II 1245
115. Euthymius II 1268
116. Theodosius IV 1269
117. Theodosius V 1276
118. Arsenius 1285
119. Dionysius 1293
120. Mark 1308
121. Ignatius II 1342
122. Pachomius 1386
123. Nilus 1393
124. Michael III 1401
125. Pachomius II 1410
126. Joachim II 1411
127. Mark III 1426
128. Dorotheus II 1436
129. Michael IV 1454
130. Mark IV 1476
131. Joachim III 1476
132. Gregory III 1483
133. Dorotheus III 1497
134. Michael V 1523
135. Dorotheus IV 1541
136. Joachim IV 1543
137. Michael VI 1577
138. Joachim V 1581
139. Joachim VI 1593
140. Dorotheus V 1604
141. Athanasius III (Dabbas) 1611
142. Ignatius III (Attiyah) 1619
143. Euthymius III 1635
144. Euthymius IV 1636
145. Macarius III (Zaim) 1648
146. Neophytos I 1674
147. Athanasius IV (Dabbas) 1686
148. Cyril V (Zaim) 1694

Ìtẹ́ Baba Ńlá Melkite

Láti ọdún 1724, àwọn baba ńlá Kátólíkì Melkite ti Giriki ní Antioku, tí wọ́n wà ní ìdàpọ̀ pẹ̀lú bíṣọ́ọ̀bù Romu, láti Cyril VI dé Cyril VIII.

149. Cyril VI (Tanas) 1724
150. Athanasius IV (Jawhar) 1759
151. Maximos II (Hakim) 1760
152. Theodosius V (Dahan) 1761
153. Cyril VII (Siaj) 1794
154. Agapius II (Matar) 1796
155. Ignatius IV (Sarrouf) 1812
156. Athanasius V (Matar) 1813
157. Macarius IV (Tawil) 1813
158. Ignatius V (Qattan) 1816
159. Maximos III (Mazloum) 1833
160. Clement (Bahous) 1856
161. Gregory II (Youssef-Sayour) 1864
162. Peter IV (Geraigiry) 1898
163. Cyril VIII (Geha) 1902

Beirut àti Amẹ́ríkà

Láti ọdọ̀ Athanasios Sawaya, Bíṣọ́ọ̀bù Àgbà Melkite ti Beirut, tí Baba Ńlá Cyril VIII yà sọ́tọ̀ ní ọdún 1905, ẹni tí a kọ orúkọ rẹ̀ sáájú ni ó ya olúkúlùkù bíṣọ́ọ̀bù sọ́tọ̀.

164. Athanasios (Sawaya) 1905
165. Anthony Aneed 1911
166. Wallace David de Ortega Maxey 1945
167. Nils Bertil Alexander Persson 1986

169.

Garland F. Byers, Jr.

2013

Oyè Mímọ́

Ìyàsímímọ́
17 Oṣù Ògún 2008, nípa gbígbé ọwọ́ lé, ní St. Paul's Lutheran Orthodox Chapel, Palmerton, Pennsylvania.

Ìyàsọ́tọ̀ sí Oyè Mímọ́ ti Bíṣọ́ọ̀bù
20 Oṣù Ìgbé 2013, nípa gbígbé ọwọ́ lé nígbà ayẹyẹ Oúnjẹ Alẹ́ Mímọ́, ní St. Paul's Lutheran Orthodox Chapel, tí ó ṣe ìpàdé rẹ̀ ní ọjọ́ náà ní American Legion Post 16, Slatington, Pennsylvania.

Olórí ẹni tí ó yà á sọ́tọ̀
Ẹni Ọ̀wọ̀ Jùlọ Samuel Guido, Jr.

Àwọn tí ó bá a yà á sọ́tọ̀
Bíṣọ́ọ̀bù Bradley A. Varvil
Bíṣọ́ọ̀bù Michael Byus
Bíṣọ́ọ̀bù James Thompson
Àwọn ìwé èrí ìyàsímímọ́ àti ìyàsọ́tọ̀, pẹ̀lú àwọn fọ́tò ìyàsọ́tọ̀ náà, wà ní ojú ìwé Nípa Bíṣọ́ọ̀bù.

Iṣẹ́ Ìsìn

A yà á sọ́tọ̀ sí Oyè Mímọ́ ti Bíṣọ́ọ̀bù ní 20 Oṣù Ìgbé 2013, nínú Lutheran Orthodox Church, Inc., níbi tí ó ti sìn lẹ́yìn náà gẹ́gẹ́ bí Bíṣọ́ọ̀bù Àgbà ti Ẹkùn Ìjọ Western North Carolina. Bíṣọ́ọ̀bù Byers kò ní àjọṣepọ̀ kankan pẹ̀lú ẹgbẹ́ náà mọ́.

Dókítà nínú Ẹ̀kọ́ Ìmọ̀ Ọlọ́run (*honoris causa*), tí Lutheran Orthodox Church, Inc. fi fún un ní 20 Oṣù Ìgbé 2013.

Gbogbo ẹsẹ Ìwé Mímọ́ ní èdè Yorùbá tí a fà yọ ní ojú ìwé yìí ni a mú láìyí ohunkóhun padà láti inú *Biblica® ní oore ọ̀fẹ́ láti lo Bíbélì Mímọ́ ní Èdè Yorùbá Òde-Òní™*. Orísun: ebible.org/yor. Àmì mẹ́ta (...) ń fi ibi tí a ti fo apá kan sílẹ̀ hàn.
Biblica® ní oore ọ̀fẹ́ láti lo Bíbélì Mímọ́ ní Èdè Yorùbá Òde-Òní™ Ẹ̀tọ́ àdàkọ © 2009, 2017 Biblica, Inc. Biblica® Open Yoruba Contemporary Bible™ Copyright © 2009, 2017 by Biblica, Inc. “Biblica” ni àmì ìdámọ̀ tí Biblica, Inc. fi sílẹ̀ ní United States Patent àti ní ilé iṣẹ́ tí wọ́n ti ń fúnni ní àmì ìdámọ̀. Gba àṣẹ kí o tó lòó. “Biblica” is a trademark registered in the United States Patent and Trademark Office by Biblica, Inc. Used with permission.
A ṣe àgbékalẹ̀ iṣẹ́ yìí lábẹ́ àkóso ti Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA). Láti rí ẹ̀dà ìwé àṣẹ, lọ sí http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0 tàbí kí o kọ lẹ́tà ránṣẹ́ sí Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.
This work is made available under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA). To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0 or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Aposteli Peteru, àwòrán láti inú ìlà Deesis ti Katidira Ìkéde Ìbí Olúwa, Kremlin ti Moscow, ní nǹkan bí ọdún 1399, tí a sọ pé Theophanes ará Giriki ni ó yà á. A rí i gbà láti orí Wikimedia Commons, ohun ìní gbogbo ènìyàn; a gé etí rẹ̀, a sì yí ìtóbi rẹ̀ padà láti ara ti ìpilẹ̀ṣẹ̀.